

omnibus est terris, omni quaesita profundo.  
 illam non udis ueniens Aurora capillis  
 cessantem uidit, non Hesperus; illa duabus  
 flammiferas pinus manibus succendit ab Aetna  
 perque pruinosas tulit inrequieta tenebras;  
 rursus ubi alma dies hebetarat sidera, natam  
 solis ab occasu solis quaerebat ad ortus.  
 fessa labore sitim conceperat oraque nulli  
 conluerant fontes, cum tectam stramine uidit  
 forte casam paruasque fores pulsauit; at inde  
 prodit anus diuamque uidet lymphanque roganti  
 dulce dedit, tosta quod texerat ante polenta.  
 dum bibit illa datum, duri puer oris et audax  
 constitit ante deam risitque audamque uocauit.  
 offensa est neque adhuc epota parte loquentem  
 cum liquido mixtae perfudit diua polentae.  
 combibit os maculas et, quae modo brachia gessit,  
 crura gerit; cauda est mutatis addita membris,  
 inque breuem formam, ne sit uis magna nocendi,  
 contrahitur, paruaque minor mensura lacerta est.  
 mirantem flentemque et tangere monstra parantem  
 fugit anum latebramque petit aptumque pudori  
 nomen habet, uariis stellatus corpora guttis.  
 "Quas dea per terras et quas errauerit undas

439-62 MNV BFGLP

440 udis] nitidis *e*: rutilis  $\phi$  445 ab occasu . . . ad ortus  $M^r(U^{ac})$   
 FL (ortum): ad occasus . . . ad ortus *N* *P*: ad occasus . . . ab ortu  $M^r(U^{ac})$   
 BG 446 collegerat  $U^{3v}P$  (ex 6. 341) 450 tosta] testa *NU*<sup>sc</sup>:  
 cocia *L* texerat  $M^rU^{3v}P^{2c}G$ : cox- $\Omega$  ( $B^rP^cP^s$ ) 454 mixtae . . .  
 polentae *Kennedy* 1978 (*sc.* nondum epota parte mixtae c. l. polentae): -ta  
 . . . -ta  $\Omega$  457 nocendi  $M^{2v}U P^{2c}G^{2c}LP$ : loqu-  $M^rN BF(G^{ac})$   
 459 parantem *MN*  $BF(G^{ac})$ : patientem  $U^c L(P)$  460 pudori  
 $M(N^{ac})$ : color  $\Omega$ , *Isidorus Etym.* 12. 4. 38, *fort. recte* 461 corpora  
 (*cf.* *Auson. Mos.* 88 stellatus tergo guttis)] -re *M*, *Isidorus*

dicere longa mora est; quaerenti defuit orbis.  
 Sicaniam repetit, dumque omnia lustrat eundo,  
 uenit et ad Cyanen. ea ni mutata fuisset,  
 omnia narrasset; sed et os et lingua uolenti  
 dicere non aderant, nec qua loqueretur habebat.  
 signa tamen manifesta dedit notamque parenti  
 illo forte loco delapsam in gurgite sacro  
 Persephones zonam summis ostendit in undis.  
 quam simul agnouit, tamquam tum denique raptam  
 scisset, inornatos laniauit diua capillos  
 et repetita suis percussit pectora palmis.  
 nescit adhuc ubi sit; terras tamen increpat omnes  
 ingratasque uocat nec frugum munere dignas,  
 Trinacriam ante alias, in qua uestigia damni  
 reperit. ergo illic saeua uertentia glaebas  
 fregit aratra manu parilique irata colonos  
 ruricolaeque boues leto dedit aruaque iussit  
 fallere depositum uitataque semina fecit.  
 fertilitas terrae latum uulgata per orbem  
 laesa iacet; primis segetes moriuntur in herbis,  
 et modo sol nimius, nimius modo corripit imber,  
 sideraque uentique nocent, auidaеque uolucres  
 semina iacta legunt; lolium tribulique fatigant  
 triticeas messes et inexpugnabile gramen.  
 "Tum caput Eleis Alpheias extulit undis  
 rorantisque comas a fronte remouit ad aures

463-82 MNV BFGLP

483-8 Urb MNV BFGLP

464 repetit] petiit *M* 467 qua] quo  $N^cU G^{cl}$  474 nec scit *P*  
 (*Heninsius*) 478 parili] pariterque  $N^c \phi$  irata] (a)etate  $M(N^{ac})$   
 BG (*cf.* 8. 631, 10. 115) 480 fecit] legit  $M^{ac}$  (*cf.* 1. 28, 12. 43):  
 [(a)edit  $\phi$  482 laesa scripsi (*cf.* *F.* 5. 322, *Am.* 3. 7. 31): falsa *M*  $P^{2c}$ :  
 sparsa  $\Omega$  483-6. 45 exstant in *Urb* ( $\Delta = UrbMNNU$ )  
 483 nimius<sup>1</sup> nocuit *F* nimius<sup>2</sup> nocuit *L*: segetes *BG* 484 side-  
 raque] s. cui *Urb GL*: s. quis, sideraque et  $\phi$  487 tum *M*  $BF^{ac}$ :  
 cum  $\Omega$

atque ait: 'o toto quaesitae uirginis orbe  
et frugum genetrix, immensos siste labores,  
neue tibi fidae uiolenta irascere terrae;  
terra nihil meruit patuitque inuita rapinae.  
nec sum pro patria supplex; huc hospita ueni,  
Pisa mihi patria est et ab Elide ducimus ortus.  
Sicaniam peregrina colo, sed grator omni  
haec mihi terra solo est; hos nunc Arethusa Penates,  
hanc habeo sedem—quam tu, mitissima, serua!  
mota loco cur sim tantique per aequoris undas  
aduehar Ortygiam, ueniet narratibus hora  
tempestiua meis, cum tu curaque leuata  
et uultus melioris eris. mihi peruia tellus  
praebebat iter subterque imas ablata caernas  
hic caput attollo desuetaque sidera cerno.  
ergo dum Stygio sub terris gurgite labor,  
uisa tua est oculis illic Proserpina nostris;  
illa quidem tristis neque adhuc interrita uultu,  
sed regina tamen, sed opaci maxima mundi,  
sed tamen inferni pollens matrona tyranni.'

“Mater ad auditas stupuit ceu saxea uoces  
attonitaeque diu similis fuit; utque dolore  
pulsata graui grauis est amentia, curribus auras  
exit in aetherias. ibi toto nubila uultu  
ante Iouem passis stetit inuidiosa capillis  
'pro' que 'meo ueni supplex tibi, Iuppiter' inquit,  
'sanguine proque tuo; si nulla est gratia matris,

489-97 *Urb MNV BFGLP* 498-515 *Urb MNV BFGLP*  
489 o] in *BFGLP* 498-517 *desunt in P mutilo* 499 aduehar  
*U<sup>r</sup> BG*: -or *Q* 502 allata *N<sup>r</sup> BF* 509 ad auditas ... uoces] ut  
a. . . u. *Urb*: ut audiuit . . . u. *N*: ut audita . . . uoce *M* 511 auras]  
oras *Lachmann ad Lucr.* 3. 405, cf. 9. 254 (*sed cf. A.A.* 2. 59)  
513 passis *D*: sparsis *U BFGLP* 514 uenio *BFG*

nata patrem moueat, neu sit tibi cura, precamur,  
uilior illius, quod nostro est edita partu.  
en quaesita diu tandem mihi nata reperta est,  
si reperire uocas amittere certius, aut si  
scire ubi sit reperire uocas. quod rapta, feremus, 520  
dummodo reddat eam; neque enim praedone marito  
filia digna tua est, si iam mea filia non est.'

Iuppiter excepit: 'commune est pignus onusque  
nata mihi tecum. sed si modo nomina rebus  
addere uera placet, non hoc iniuria factum,  
uerum amor est; neque erit nobis gener ille pudori,  
tu modo, diua, uelis. ut desint cetera, quantum est  
esse Iouis fratrem! quid quod non cetera desunt  
nec cedit nisi sorte mihi? sed tanta cupido  
si tibi discidi est, repetet Proserpina caelum,  
lege tamen certa, si nullos contigit illic 530  
ore cibos; nam sic Parcarum foedere cautum est.'  
“Dixerat; at Cereri certum est educere natam.  
non ita fata sinunt, quoniam ieiunia uirgo  
soluerat et, cultis dum simplex errat in hortis, 535  
punicum curua decerpserat arbore pomum  
sumptaque pallenti septem de cortice grana  
presserat ore suo. solusque ex omnibus illud  
Ascalaphus uidit, quem quondam dicitur Orphne,  
inter Auernales haud ignotissima nymphas, 540  
ex Acheronte suo siluis peperisse sub atris;

516-17 *Urb MNV BFGLP* 518-541 *Urb MNV BFGLP*  
516 neu] ne *U L* 522 non est] digna est *N<sup>re</sup> l<sup>o</sup> 2<sup>c</sup> (Hemsius)*  
526 erit . . . pudori] enim . . . p. est *N* 529 sorte] forte *Urb<sup>6c</sup> F*  
535 et cultis] irriguis *s*, unde et riguis *Hemsius (sed cf. I.4. 656, F. 5. 225)*  
541 siluis] furuis *U<sup>2c</sup> F<sup>2c</sup> φ*: fuluis *U<sup>4c</sup> φ (deest P mutilis)* atris] antris  
*U<sup>2c</sup> G<sup>c</sup> L<sup>p</sup>*: undis *U<sup>2s</sup> h<sup>2</sup> o*; cf. *Tarrant 1989b*

uidit et indicio reditum crudelis ademit.

ingemuit regina Erebi testemque profanam

fecit auem sparsumque caput Phlegethonide lympha

in rostrum et plumas et grandia lumina uertit. 545

ille sibi ablatas fulvis amicitur in alis

inque caput crescit longosque reflectitur unguis

uixque mouet natas per inertia brachia pennas;

foedaque fit uolucris, venturi nuntia luctus,

ignauus bubo, dirum mortalibus omen. 550

“Hic tamen indicio poenam linguae uideri

commernisse potest; uobis, Acheloides, unde

pluma pedesque auium, cum uirginis ora geratis?

an quia, cum legeret uernos Proserpina flores,

in comitum numero, doctae Sirenes, eratis? 555

quam postquam toto frustra quaesistis in orbe,

protinus, ut uestram sentirent aequora curam,

posse super fluctus alarum insistere remis

optastis facilesque deos habuistis et artus

uidistis uestros subitis flaescere pennis. 560

ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures

tantaque dos oris linguae deperderet usum,

uirginei uultus et uox humana remansit.

“At medius fratriisque sui maestaeque sororis

Iuppiter ex aequo uolentem diuidi annum; 565

nunc dea, regnorum numen commune duorum,

cum matre est totidem, totidem cum coniuge menses.

542-65 *Urb MNNU BFGGL* 566-7 *Urb MNNU BFGGLP*

542-65 *desunt in P mutilo*

*Urb<sup>2</sup>U FL* 546 amicitur in] a. ab *M<sup>sc</sup>* (a. *M<sup>sc</sup>*) *e<sup>2</sup>g W* : a. et *Urb*;

hoperitur ab *M<sup>sc</sup>*: qui nascitur *N<sup>r</sup>* 550 ignauus] infandus *Semius*

*ad Aen.* 4. 462

555 doct(a)e *Δ*: mixt(a)e *Urb<sup>2</sup>U BFGGL*

558 remis] pennis *MN<sup>r</sup>*

561 ne] nec *Urb F* 562 ne

perderet *BL<sup>ec</sup>*

ueritur extemplo facies et mentis et oris;  
nam modo quae poterat Diti quoque maesta uideri  
laeta deae frons est, ut sol, qui tectus aquosis 570  
nubibus ante fuit, uictis e nubibus exit.

“Exigit alma Ceres, nata secura recepta,

quae tibi causa fugae, cur sis, Arethusa, sacer fons.

contiguere undae, quarum dea sustulit alto

fonte caput uiridesque manu siccata capillos 575

fluminis Elei ueteres narravit amores.

“Pars ego nympharum quae sunt in Achaide<sup>3</sup>

dixit

‘una fui, nec me studiosius altera saltus

legit nec posuit studiosius altera casses. 579

sed quamuis formae nunquam mihi fama petita est,

quamuis fortis eram, formosae nomen habebam.

nec mea me facies nimium laudata iuuabat,

quaque aliae gaudere solent, ego rustica dote

corporis erubui crimenque placere putavi.

lassa reuertebat (memini) Stympthalide silua; 585

aestus erat, magnumque labor geminauerat aestum.

inuenio sine uertice aquas, sine murmure euntes,

perspicuas ad humum, per quas numerabilis alte

calculus omnis erat, quas tu uix ire putares.

cana salicta dabant nutritaque populus unda 590

sponte sua natas ripis decliuis umbras.

accessi primumque pedis uestigia tinxì,

568-87 *Urb MNNU BFGGLP* 588-92 *Urb EMNNU BFGGLP*

571 e] ubi *U<sup>4b</sup> BGL*

573 fugae] uil(a)e *U P* 576 elei

*Urb<sup>2</sup>NU<sup>r</sup> Z*: alphei *MU<sup>2a</sup> F<sup>sc</sup>*

587 euntes] fontes (*N<sup>sc</sup>*) *U*: om. *Urb*

(ut uid.)

588 redit *E* (*Δ* = *UrbEMNNU*)

591 nata

(*Urb<sup>2a</sup>*) *E*(*M<sup>sc</sup>*) (*N<sup>sc</sup>*) *F<sup>sc</sup>*: gratas *X*

poplite deinde tenuis; neque eo contenta recingor  
 molliaque impono salici uelamina curuae 594  
 nudaque mergor aquis. quas dum ferioque trahoque  
 mille modis labens excussaque brachia iacto,  
 nescioquod medio sensi sub gurgite murmur  
 territaeque insisto propiori margine fontis.  
 "quo properas, Arethusa?" suis Alpheos ab undis  
 "quo properas?" iterum rauco mihi dixerat ore. 600  
 sicut eram, fugio sine uestibus (altera uestes  
 ripa meas habuit); tanto magis instat et ardet,  
 et quia nuda fui, sum uisa paratior illi.  
 sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,  
 ut fugere accipitem penna trepidante columbae, 605  
 ut solet accipiter trepidas urgere columbas.  
 usque sub Orchomenon Psophidaque Cyllenaeque  
 Maenaiosque sinus gelidumque Erymanthon et Elin  
 currere sustinui, nec me uelocior ille;  
 sed tolerare diu cursus ego uiribus impar 610  
 non poteram, longi patiens erat ille laboris.  
 per tamen et campos, per opertos arbore montes,  
 saxa quoque et rupes et qua uia nulla cucurri.  
 sol erat a tergo; uidi praecedere longam  
 ante pedes umbram, nisi si timor illa uidebat. 615  
 sed certe sonitusque pedum terrebat et ingens  
 crinales uitras adflabat anhelitus oris.  
 fessa labore fugae "fer open, deprendimur" inquam,

593-618 *Urb EMNU BFGLP*

598 propiori *E<sup>N</sup> F<sup>P</sup>*: -ris *Ω* (propiori in *φ*) fontis] rip(a)e *Urb<sup>2v</sup> U*  
*GL* (ex *1. 729?*) 605 om. *Urb U<sup>re</sup> F<sup>re</sup> P*, post 606 hab. *φ*  
 607 utque *Urb<sup>1</sup> EM<sup>re</sup> N<sup>re</sup>* 612-13 fort. secludendi (cf. 3. 226-7)  
 612 per<sup>3</sup>] et *U BGP* 615 illa] ille *E(M<sup>re</sup>) G<sup>re</sup> L* uidebam *U B*  
 616 sonituque... terrebar *U FG<sup>2e</sup> P*: -tuque -bat (ut uid.) *B<sup>re</sup>*

148

"armigerae, Diana, tuae, cui saepe dedisti  
 ferre tuos arcus inclusaque tela pharetra." 620  
 mota dea est spissisque ferens e nubibus unam  
 me super iniecit; lustrat caligine tectam  
 amnis et ignarus circum caua nubila quaerit  
 bisque locum, quo me dea texerat, inscius ambit  
 et bis "io Arethusa, io Arethusa!" uocauit. 625  
 quid mihi tunc animi miserae fui? anne quod agnae  
 est,  
 si qua lupos audit circum stabula alta frementes,  
 aut lepori, qui uepre latens hostilia cernit  
 ora canum nullosque audet dare corpore motus?  
 non tamen abscedit (neque enim uestigia cernit 630  
 longius ulla pedum); seruat nubemque locumque.  
 occupat obsessos sudor mihi frigidus artus  
 caeruleaeque cadunt toto de corpore guttae;  
 quaque pedem moui, manat locus eque capillis  
 ros cadit, et citius quam nunc tibi facta renarro 635  
 in latices mutor. sed enim cognoscit amatas  
 amnis aquas positoque uiri, quod sumpserat, ore  
 uertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.  
 Delia rupit humum caecisque ego mersa cauernis  
 aduehor Ortygiam, quae me cognomine diuae 640  
 grata meae superas eduxit prima sub auras.  
 "Hac Arethusa tenuis. geminos dea fertilis angues  
 curribus admouit frenisque coeruit ora  
 et medium caeli terraeque per aera uecta est,  
 atque leuem currum Tritonida misit in urbem 645  
 Triptolemo partimque rudi data semina iussit

619-46 *Urb EMNU BFGLP*

621 sparsisque *U F<sup>3e</sup> LP* 626 est *EMN<sup>e</sup> BGL*: om. *Urb N<sup>re</sup> U FP*  
 631 ulla] ire *χ* 635 fata *U<sup>2v</sup> P* 641 grata me(a)e *Urb<sup>2e</sup> M<sup>2e</sup> U*  
*F<sup>3e</sup> P*: *g*. mihi *E<sup>2e</sup> M<sup>2e</sup> N<sup>e</sup> BGL*: ortamie *E<sup>re</sup> M<sup>1</sup> (N<sup>re</sup>)*: orta meae *Urb<sup>re</sup>*  
 645 atque] inde *Urb<sup>2v</sup>*

149